

lia del nostre *esqueix*, cosa també indefensible, suggerida potser per l'oc. ant. *escais*, per l'aparició d'aquest mot en *Flamenca* (*esquais*, v. 7866), però significat 'burla, irrisió' (igual que *escaissar* 'escarnir'), ço que és evident que no hi té res a veure.

Escaigut, V. *caure* *Escaimat*, V. *escannar* *Escainar*, V. *escatainar*

ESCAIOLA, gramínies del gènere *Phalaris* semblants al mill, etc., en terra valenciana *escallola* o *esquellola*, mossàrab *'iškaylūla*, diminutiu del mossàrab, arag. i asturià *escalla* 'espècie de blat', que prové del ll. tardà SCANDŪLA, ll. SCANDĀLA, id.; com a nom de la pasta de guix per a construcció és un mot diferent, pres de l'it. *scagliuola*, id., diminutiu de *scaglia* 'escama, escata'. □ 1.^a doc.: primer mot, *esquellola*, 1764, CROs, i en mossàrab, S. XIII; segon mot, 1839, Lab.

«*Esquellòla*, con la o aguda: alpiste: semilla menuda, que sirva para pasto de los animales enjaulados, especialmente de los canarios», CROs (p. 98); així ho repeteix Sanelo (I, f.º 75), i Lamarca; Cavanilles, *Obs.* II, 324. Mentre que MGadea prefereix la forma *escallola*. En cat. or., i a les Illes, es pronuncia *askaiòla* oibeint al fenomen *yl > y* que és normal en aquestes condicions, per dissimilació cf. *paiola*, *fuiola*, *fi(i)ol*, *llenti(i)a*, etc. En canvi la *-ll-* es conserva pertot en el domini dialectal val., car és falsa la pron. *eskaiòla* que a Val., CastdIP i Alacant atribueix *AlcM*.

El mot es devia usar en el mossàrab andalusí i és versemblant que fos en aquesta acc., com ja indicava Simonet, *Gloss.*, s. v. *excàlia*. De Màlaga tenim moltes notícies de la poderosa família dels Beni-*Išqaylūla*, arraixos de Màlaga en temps de Pere el Gran i d'Alfons el Savi, i parents de Mohàmmèd II rei de Granada. Ibn Yússuf, soldà benimerri del Marroc, s'apoderà de Màlaga gràcies a la traïció d'aquesta família, que poc abans, el 1278, el rei granadí protegia, prohibint que els genovesos comerciessin en les terres dels *Escayolas*. Tot i que els permetia fer-ho en totes les ciutats de mar i terra on ell dominava, després (ja l'any 1291) aqueixa família hagué de fugir del sobirà granadí, abandonant llurs terres de Comares, Guadix i Màlaga, i refugiar-se en el Marroc, on els confiaren el govern d'*Alcàsser-Qebir*. El *Qitab Al-Ictisà* anomena *Ibn-Išq(a)ylūl* el cap d'aqueixa família (Giménez Soler, *BABL* III, 111-2, 119; MzPi., *Po. Jugl.*, p. 228, nota 4).

Per als mots provinents de SCANDULA 'espècie de blat', veg. el que en dic a l'article ESCANDA del DCEC. L'etimologia ESCARTOLA que atribueix a *escaiola* Moll (*AORBB* II, 27; *AlcM*), sense altra base que una vulgar i confusionària pronúncia *escarola* d'alguns menorquins, és òbviament impossible en sentit fonètic, i infundada i estranya en el semàntic.

Pel que fa a *escaiola* pasta de guix i la seva etimologia italiana, veg. DCEC (II, 348b40).

Quant a *escàndia* 'espècie de blat', ja en parlo allí, però és mot a penes documentat en català (Nebr., on pot ser calc del cast.). La forma en *-ia* del cast. *escan-*

dia, més aviat que d'una desacostumada evolució del grup ND'L, deu resultar d'una confusió del nom romànic amb el seu sinònim àrab *qatniya* «vícia» (*RMa.*), *catnia* «escandia, espècie de trigo» (*PALc.*) tenint en compte que en tals combinacions sillàbiques l'accent reclusava en àrab vulgar a la síl·laba inicial, i es pronunciaria *qátniya*; el nom de lloc menorquí *Cotaina* ve d'un *Qutáiniya* diminutiu de *qatniya*.

Escairada, *escairadura*, *escairar*, *escairat*, *escaire*, *escarel*, *escairia*, V. *caire*

ESCALA, del ll. SCĀLA 'esglaó', 'escala de mà o d'obra', més sovint SCALAE 'esglaons', resultat, en llatí, de l'evolució fonètica de SCAND-LA, derivat de SCANDERE 'pujar'. □ 1.ª doc.: orígens (Llull, etc.).

Abunden els exemples en tots els escriptors medievals, Muntaner, Eiximenis, etc., JoMartorell: «devallà per la *escala*, e oberta la porta del ort, passà en la casa on era Tirant» (ed. Aguiló, II, 74). Amb l'accepció 'línia de batalla, esquadra, batalló' el trobem en Desclot: en la batalla de Las Navas decidiren «que'l rey de Castella --- hagués la davantera, e lo rey de Navarra la segona *schala*, e lo rey d'Aragó En Pere fos en la reguarda», «e après d'aquestes *scales* de Ser-rayns negres havia tres *scales* de camells, encadenats la hu ab l'altre» (ed. Buchon, pp. 38, 39), «e'l comte Jordà, qui avia la devantera anà a ferir en la primera *schala* dels picarts» (id. *DBal.*); però ben mirat tenim ací un mot d'etimologia diferent, germ. SKARA (> al. *schar* 'batalló') si bé confós amb el ll. SCALA per les llengües romàniques: fr. ant. *eschiele* [Roland], oc. ant. *escala* id., veg. el FEW XVII, 95b.

OPou detalla les diverses menes: «la *escala* de casa: *scalae*; ab revolt: *scalae* fornicatae; lo debax de la *escala* ---; *escala* de fust o de cordes que-s pot aportar ---; *escala* de caragol: *cochlidium*; los graons de la *scala* ---» (p. 90); «la *escala* de corda: *calos*; *escales* per pujar y baxar dels vaxells ---» (pp. 70, 71). Com a traducció del fr. *escalier*, cast. *escalera* el tinc per general avui a tot el domini català, fora potser d'algunes localitats ribagorçanes, però pel Nord-est arriba i fins ultrapassa la frontera lingüística, almenys a les Corberes (Vingrau, 1960). L'*escala* portàtil per a treballs agrícoles (Arcavell, entrada d'Andorra, 1936): «*scala* vulgarment apellada de *gats*» (1395, *DAG.*); també en diuen *askālā de kulī* a les Borges d'Urg. (per a les olives, 1935), *escala d'esporgar* a Massalcoreig (1935); *escala de gat* també la practicada en una costa escarpada per baixar a embarcar-se (*DBal.*).

A les comarques del Centre-Sud valencià designa sovint un grup de feixes o bé un bancal individual en un grup així: moltes n'annoto en el terme d'Alfauir, també a St. Joan de l'Énova (d'on *el Braçal de la Scala*, nom d'una sèquia), i a Simat de Valldigna («allí hi ha una *skaléta* d'arbrets»). Això es repeteix a l'extrem Nord del Pallars (*la Scala dels Ameillers* a St. Jaume de València d'Àneu, 1958), mentre que això mateix es diu *una skaleria* a la Vall d'Assua (Bottella de Rodés, 1959), i en el gascó de Bigorra «de